

ЗАГАЛЬНА

ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В усіх видах судочинства фігура судді є центральною, рівень його фаховості та відповідальності, ступінь незалежності визначають законність і якість схвалюваних судових рішень. Відтак доцільність вивчення і вдосконалення інституту юридичної відповідальності суддів стосовно різних видів правопорушень не викликає сумнівів, особливо у світлі подій Революції Гідності, яка не лише виявила системні проблеми вітчизняного судочинства, а й унаочнила вимоги до особи, котра його чинить. Суспільством сформульована чітка вимога до суддівського корпусу – доброчесність в їх професійній діяльності.

Поглиблене наукове дослідження юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку суддів має кінцевою метою розробку науково обґрунтованих орієнтирів вдосконалення як самого механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку так і сприяння зменшенню кількості правопорушень у судочинстві. Така потреба зумовлена складністю самого об'єкта наукового дослідження, оскільки протидія правопорушенням такого роду є специфічним аспектом управління соціальними процесами, пов'язаними з реалізацією завдання усунення помилок при здійсненні правосуддя та зміцнення законності.

Значимість та актуальність дослідження недоброчесності поведінки судді співзвучно з реалізацією антикорупційного законодавства та з публічно підписаною 27 листопада 2014 року під час відкриття першої сесії парламенту VIII скликання Коаліційної угоди про створення у Верховній Раді України більшості, розділ I якої «Оновлення влади та антикорупційна реформа» був поданий під девізом «Ми формуємо органи влади із професійних доброчесних людей».

Актуальність вказаної проблематики пояснюється також динамічністю законодавства, що розвивається та постійно змінюється, виникненням нових видів юридичної відповідальності судді, необхідністю утвердження демократичних принципів в державі, а особливо, покращення довіри суспільства до судової гілки влади. Показовим є той факт, що більшість опитаних нами експертів не вірять у незаангажованість та незалежність судової системи в Україні і вважають, що фактично вся судова система в Україні є залежною – повністю чи частково, у вигляді неопоодинок випадків впливу на суддів. Жоден з опитаних експертів не зміг назвати українську систему правосуддя справді незалежною та незаангажованою.

Теоретичне розв'язання цих питань багато в чому визначає діяльність законодавця та правозастосувача, що зрештою відбивається на стані законності й правопорядку. Виходячи із пріоритетів національної судової реформи та базових засад міжнародних стандартів незалежності судової гілки влади наукове завдання роботи полягає у виробленні нового наукового підходу до опрацювання теоретичних засад та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження склали наукові праці сучасних вчених та мислителів минулого. Так, гносеологічним підґрунтям дослідження стали

ідеї таких відомих філософів як Арістотел, Платон, Гоббс Т., Гегель В., Фіхте І., Вебер М., Монтеск'є Ш. Концептуальні засади відповідальності судді за недоброчесну поведінку аналізувалися на основі праць Тернопільської В.І., Черниша А.М., Москвич Л.М., Музиченка П.П., Калюжного Р.А., Лук'янець Д. М., Шевченка Р.В., Тучака Р.М., Костенка О.М., Косюти М.В., Мінченка Р.М., Сопільника Р.Л., Сасевича О.М., Тертичної Е.В. Важливою теоретичною основою для підстав та з'ясування порядку відповідальності судді за недоброчесну поведінку стали праці таких відомих вчених як Колодій А.М., Хавронюк М.І., Рабінович П. М., Кушакова-Костицька Н. В., Кравчук В.М., Обрусна С. Ю., Слінько С.В., Гончаренко О.В., Остапенко О.М., Білоус В.Т., Самсін І.Л., Сірий М.І., Колесниченко В.М., Андрушко П.П., Гончаренко О.В., Польовий О.Л. При розробці шляхів правового та організаційного удосконалення механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку за основу взяті наукові розробки Красносілецького Д.П., Ткаченка В.Д., Погребняка С.П., Лук'янова Д. В., Строговича М.С., Шевчука С. В., Лахижа М.І., Черепатого О.І., Руденка А.Ф. Серед зарубіжних вчених, праці яких використовувались в дослідженні слід виокремити Радбрух Г., Коні А. , Фрідріх К., Най Дж., Пундей Сар Дж., Ролз Дж., Борковскі Г.

Проте юридична наука не виробила єдиних підходів до визначення поняття, засад і різновидів відповідальності судді за недоброчесну поведінку. Неоднозначна оцінка науковцями нового законодавства щодо окремих аспектів юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку обґрунтовує необхідність подальшої роботи над вивченням цієї проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота спрямована на реалізацію основних положень законів України «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна Стратегія) на 2014–2017 роки», «Про запобігання корупції», Указів Президента «Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» та «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки», Постанови Президії НАН України від 20.12.2013 № 179 «Про Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014–2018 роки».

Дисертаційне дослідження виконане у межах наукової теми Приватного вищого навчального закладу (далі – ПВНЗ) «Львівський університет бізнесу та права» «Судоустрій, прокуратура та адвокатура в євроінтеграційному вимірі», на засадах Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою Радою ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права».

Мета і завдання дослідження. *Мет ою* дисертаційної роботи є визначення концептуальних засад доброчесної поведінки суддів та, ґрунтуючись на принципах міжнародних стандартів незалежності судової гілки влади і з урахуванням зарубіжного досвіду, вимог сучасної судової реформи в Україні, вдосконалення

механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку.

Визначена мета дослідження зумовила постановку наступних *завдань*:

- здійснити теоретичний аналіз основних гносеологічних підходів до інституту відповідальності судді за недоброчесну поведінку;
- дослідити доктринальні та правові засади доброчесності в діяльності судді;
- з'ясувати місце та роль недоброчесності в системі корупційних ризиків в діяльності судді;
- систематизувати принципи юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку;
- дослідити особливості діяльності суб'єктів уповноважених на визначення недоброчесності в поведінці судді;
- удосконалити процедурні аспекти притягнення судді до відповідальності за недоброчесну поведінку;
- визначити пріоритетні засади попередження корупції серед суддівського корпусу та створення реалістичної стратегії її подолання;
- обґрунтувати рекомендації щодо закріплення концептуальних напрямів імплементації досвіду зарубіжних країн в застосуванні механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються з приводу недоброчесної поведінки суддів.

Предмет дослідження – теоретичне обґрунтування механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку.

Методи дослідження. Для досягнення зазначеної мети та розв'язання поставлених завдань, виходячи із принципів єдності соціально-правового та гносеологічного аналізу, об'єктивності, конкретної істини, при проведенні даного наукового дослідження дисертантом комплексно використано сукупність загальнофілософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання

Діалектичний метод наукового пізнання дав змогу розглянути концептуальні засади механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку у розвитку й зв'язку між собою та суспільством, виявити основні закономірності та тенденції становлення, розвитку та вдосконалення національного законодавства (підрозділи 1.1 – 1.3).

Використання методів аналізу і синтезу уможливив аналіз підстав і порядку відповідальності судді за недоброчесну поведінку (підрозділи 2.1 – 2.3).

Формально-логічний метод використаний для визначення основних понять, правових основ вирішення юридичних колізій законодавчого регулювання відповідальності судді за недоброчесну поведінку (підрозділи 1.2, 2.1 – 2.2).

Структурно-функціональний метод – під час пошуку шляхів правового та організаційного удосконалення механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку (підрозділи 3.1 – 3.2).

Порівняльно-правовий метод – при аналізі та співвідношенні вітчизняного та зарубіжного досвіду (підрозділ 3.2).

Емпіричну основу дослідження склали: 1) норми Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України та іноземних

держав, практика діяльності Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України, Верховного суду України, нормативні акти міжнародних організацій, правова публіцистика, довідкові видання; 2) аналіз та узагальнення судової практики та звітів органів судової влади, результати експертного опитування, монографії, наукові періодичні видання, автореферати дисертаційних досліджень, результати анкетування – за час дослідження було опитано 650 респондентів та 37 експертів (адвокати, правозахисники, громадські діячі, юристи, які не є адвокатами або суддями), що дало змогу з'ясувати відношення громадян та експертів до основних складових доброчесної поведінки суддів та розробити пропозиції щодо вдосконалення правових засад щодо механізму відповідальності суддів за недоброчесну поведінку (підрозділи 2.1 – 2.3, 3.1, 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням монографічного характеру, в якому з позиції правничої науки сформульовано концептуальні засади вдосконалення механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку.

Наукова новизна дисертаційного дослідження конкретизується у науково-теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, основними з яких є те, що

вперше:

- визначено юридичну відповідальність судді за недоброчесну поведінку як об'єктивну морально-правову категорію, що відображає соціальний характер діяльності судді на підставі нормативних вимог, детермінованих моральними, юридичними, професійними і позасудовими нормами взаємодії та пов'язані з необхідністю додаткового правового його обтяження у разі судової або моральної помилки;

- виокремлено доброчесність в діяльності судді як необхідну морально-правову складову соціальної діяльності судді, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на дотримуванні етичних принципів і правил поведінки судді, шанобливого відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх професійних обов'язків та розпорядженні державними ресурсами;

- визначено критерії доброчесності в професійній діяльності суддів та відповідні індикатори такої поведінки;

- розроблено перелік потенційних корупційних ризиків у діяльності суддів, які пов'язані з: можливістю використання суддями недоліків процесуальної форми для корупційних дій; ймовірним впровадженням пануючого порядку підбору народних засідателів і присяжних для створення „слухняної” колегії представників народу; недостатньою відкритістю і прозорістю судового процесу; наявністю не процесуальної (фактичної) залежності суддів різних ланок судової системи; можливістю суду вищої ланки надавати вказівки нищому суду; недосконалістю нормативно-правового регулювання недоторканності суддів; нормативною регламентацією джерел фінансування судів; виконанням судових рішень;

удосконалено:

- теоретичні підходи до визначення основних рис доброчесної поведінки у сфері професійної діяльності судді, серед яких виокремлено: професійну честь;

гідність; справедливість; тактовність; професійний обов'язок;

- класифікацію категорій добросовісної професійної діяльності судді, в рамках чого виділено професійну моральну свідомість; моральну самосвідомість; моральну норму; моральні принципи; моральну діяльність, вчинки; морально-професійні відносини; моральну культуру;

- класифікацію принципів юридичної відповідальності судді за недобросовісну поведінку, серед яких виокремлено принципи законності, справедливості, доцільності, невідворотності юридичної відповідальності судді за недобросовісну поведінку, обґрунтованості;

- підстави юридичної відповідальності судді за недобросовісну поведінку, пріоритетною серед яких виділено порушення останнім присяги;

- теоретичні підходи до підстав та порядку притягнення судді до юридичної відповідальності в частині обґрунтування доцільності застосовувати до суддів за вчинення адміністративного правопорушення заходи відповідальності по лінії кваліфікаційних колегій;

- механізм притягнення суддів до відповідальності за вчинення корупційних дій;

- пропозиції щодо вдосконалення процедури люстрації суддів в рамках реалізації положень Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні»;

- пропозиції до Конституції України, Законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про вищу раду юстиції», «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» в частині вдосконалення механізму відповідальності судді за недобросовісну поведінку;

набули подальшого розвит ку:

- концептуальні засади юридичної відповідальності судді;

- наукові підходи щодо імплементації досвіду зарубіжних країн в застосуванні механізму відповідальності судді за недобросовісну поведінку;

- наукові ідеї щодо обґрунтування напрямів розвитку судово–правової реформи в Україні на сучасному етапі.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені теоретичні положення логічно доведені до рівня конкретних пропозицій, придатних для впровадження Верховною Радою України, а також в тому, що вони можуть бути використані у:

- науково–дослідній діяльності – як основа для подальшої розробки наукових проблем щодо визначення основних засад недобросовісної поведінки у сфері професійної діяльності судді (акти впровадження Пустомитівського суду Львівської області);

- правотворчості – за результатами дослідження сформульовано низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства, а саме до Конституції України, Законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про вищу раду юстиції», «Про відновлення довіри до судової влади в Україні»;

- навчальному процесі – під час підготовки навчально–методичних матеріалів і викладання таких навчально–юридичних дисциплін, як «Судові та правоохоронні

органи», «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Адміністративне судочинство» (акт впровадження ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права»).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане здобувачем самостійно, викладені наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист є особистою розробкою автора.

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися і обговорювалися на засіданнях кафедри судоустрою; прокуратури та адвокатури ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права». Окремі наукові результати, одержані автором, стали предметом обговорення на міжнародних науково-практичних конференціях «Стратегії політики безпеки у XXI столітті» (м. Львів, 23 – 25 жовтня 2013 року); «Безпека, екстремізм, тероризм» (м. Львів, 24 – 25 квітня 2015 року), «Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення» (м. Запоріжжя, 24 – 25 липня 2015 року

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення і висновки дисертаційного дослідження викладено у 5 одноосібних наукових статтях у фахових виданнях з юридичних наук, зокрема 1 науковій публікації в іноземному періодичному науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз та 3 публікаціях у збірниках тез міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Відповідно до мети і завдань дослідження дисертація складається із вступу, трьох розділів, що об'єднують 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (всього найменував 258 на 29 сторінках) та 3 додатків (на 13 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 236 сторінок, з них основного тексту – 194 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, висвітлено стан наукової розробки проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та впровадження, кількість публікацій, структуру й обсяг роботи.

Розділ I «Концептуальні засади механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку» складається з трьох підрозділів. У даному розділі закладені концептуальні основи дослідження, зокрема, подано огляд літератури за темою дослідження, окреслено основні етапи розвитку наукової думки за розв'язуванням науковим завданням, обґрунтовано вибір напрямів дослідження.

У *підрозділі 1.1 «Гносеологічні підходи до інституту відповідальності і судді за недоброчесну поведінку»* обґрунтовано гіпотезу відповідно до якої інститут відповідальності судді за недоброчесну поведінку як певний механізм мотивації формування моделі добродесної поведінки, за джерелами його виникнення і часом

первісного формування слід розглядати як морально-правове поняття, яке наповнене філософським змістом і, в той же час, має правове призначення.

Доведено, що в своєму розвитку, формуванні і становленні концепція відповідальності судді пройшла тривалий проміжок часу, початок якого можна умовно датувати судом над Сократом в Афінах у 399 р. до н.е., а його завершення – в кінці середніх віків. Платонівсько-стоїчна філософія та процес над Сократом зіграли величезну роль у зародженні і розвитку концепції відповідальності. Зокрема, у центрі філософії Сократа–Платона, давньогрецьких і давньоримських стоїків – поведінка, вчинки людини, відношення до них суспільства і держави. Вже в питанні Сократа про те, наскільки суспільство і держава повинні реагувати на кожне людське діяння, особливо на соціально-шкідливе, міститься постановка питання про підставу відповідальності. Сучасне використання цього поняття неоднозначне. Воно містить як позитивний аспект (відповідальність до порушення якоїсь норми в розумінні відповідальної поведінки), так і ретроспективний (негативні наслідки для порушника соціальної норми). Головна відмінність тлумачення відповідальності в праві від її розуміння в етиці, психології, соціології і філософії полягає в тому, що підставою відповідальності тут є правопорушення, а основний акцент зміщується на її ретроспективний аспект.

Виокремлено, що попри відмінність у підході дослідників до визначення концептуальних засад юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку, вони, по суті, віддзеркалюють два аспекта одного суспільного явища. Відповідальність – це справді обов'язок судді відповісти за вчинене і зазнати всіх санкцій, передбачених за це правопорушення у законі. Обов'язок відповідати пов'язаний і корелюється з повноваженням органів держави застосувати санкції, передбачені правовою нормою.

Таким чином, відповідальність судді – це морально-правовий стан, який породжує потребу сумлінного застосування прав і виконання покладених на нього законом обов'язків зі здійснення правосуддя (позитивний аспект), а також необхідність додаткового правового обтяження у разі судової або професійної помилки (негативний, або ретроспективний, аспект відповідальності).

Аналіз зарубіжного та вітчизняного наукового здобутку дає право зазначити, що відповідальність судді за недоброчесну поведінку в дослідженні повинно розглядатися у трьох основних аспектах: філософському, соціальному та правовому. На основі цих підходів відповідальність судді за недоброчесну поведінку визначена як об'єктивна морально–правова категорія, що відображає соціальний характер діяльності судді на підставі нормативних вимог, детермінованих моральними, юридичними, професійними і позасудовими нормами взаємодії та пов'язані з необхідністю додаткового правового його обтяження у разі судової або моральної помилки.

У підрозділі 1.2. «Доктринальна та правова характеристика доброчесності в діяльності судді» запропоновано, що основні засади, принципи та механізми доброчесної поведінки судді мають бути практично впроваджені у всі процеси здійснення правосуддя. Високий рівень доброчесності необхідно забезпечити на всіх етапах формування суддівського корпусу. Цього можна досягти шляхом піднесення

вимоги доброчесності судової влади до рівня принципу її організації та здійснення. Цей принцип має бути закріплений у Конституції і законах України та реалізований у відповідних їм підзаконних нормативно-правових актах.

Акцентовано увагу, що важливим кроком на шляху вдосконалення нормативної основи доброчесної поведінки судді став Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд», в якому при визначенні прав та обов'язків судді в імперативній формі закладено правові основи для проведення судової реформи, яка б забезпечила ефективний захист прав і свобод громадян, інтересів юридичних осіб у судовому порядку, практичну реалізацію права на справедливий суд.

Доведено, що сутнісною рисою доброчесності є те, що вона актуалізує особистісно спрямований аспект моралі і вказує на те, до чого людина має прагнути і що робити, щоб поводитися правильно і реалізувати себе.

На наше переконання ефективність діяльності судді, серед інших факторів, визначається ступенем відповідності відносин взаємодії з об'єктами у професійній діяльності тим правилам, що встановлені правом та мораллю як регуляторами таких відносин. Водночас, є інші регулятори, наприклад корупція, яка встановлює власні правила. Звідси зроблено висновок про те, що вибіркове дотримання норм права і моралі суддею впливає на ефективність правосуддя в цілому, оскільки залишає місце іншим регуляторам, що суперечить природі професійної діяльності з охорони права.

Виходячи з вищенаведеного, сформульовано поняття доброчесності в діяльності судді як необхідна морально-правова складова соціальної діяльності судді, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на дотримуванні етичних принципів і правил поведінки судді, шановливого відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх професійних обов'язків та розпорядженні державними ресурсами.

У підрозділі 1.3. «Недоброчесність в системі корупційних ризиків в діяльності судді» зазначено, що незважаючи на вагомий науковий внесок у розробку морально-етичного аспекту здійснення судової влади, корупція та інші прояви недоброчесності її представників продовжують поширюватися в Україні, набуваючи ознак системності. Корупція та інші службові зловживання в органах судової влади України вказують на недостатній рівень доброчесності, адже в такій поведінці проявляються негативні моральні та морально-психологічні якості цих осіб.

Аналіз основних теоретичних підходів до стану доброчесності в професійній діяльності суддів та практики протидії корупції в даній сфері дав змогу розробити основні корупційні ризики в органах судової влади, до яких слід віднести: 1) незавершеність формування системи спеціальної підготовки суддів; 2) неефективність процедури добору і призначення суддів; 3) законодавчу невизначеність етичних стандартів поведінки суддів; 4) можливість застосування недосконалих процесуальних форм для вчинення корупційних діянь; 5) існування не процесуальної (фактичної) залежності суддів від судів вищих ланок; 6) недостатню відкритість і прозорість судового процесу; 7) недосконалість процедури призначення посадових осіб на адміністративні посади в судах і можливість

використання адміністративних повноважень для впливу на прийняття суддями процесуальних рішень; 8) законодавчу невизначеність статусу суддів як суб'єктів корупційних діянь; 9) недосконалість правового регулювання недоторканності суддів; 10) низьку ефективність забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, в тому числі суддів, членів їх сімей та близьких родичів; 11) недостатній рівень матеріального забезпечення суддів та фінансового забезпечення діяльності судів.

Таким чином, як підсумок визначено, що доброчесність суддів є необхідною передумовою існування незалежної судової системи в державі. У демократичних державах суди відіграють провідну роль у протидії корупції. Проте, перші кроки у здійсненні судової реформи в Україні не спричинили помітні зміни у забезпеченні доброчесності в органах судової влади і пріоритетом й надалі залишається протидія корупції в органах судової влади як першочергове завдання на шляху до утвердження основних постулатів правосуддя та покращення довіри населення до інституту судової влади.

Розділ II «Підстави і порядок юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку» складається з трьох підрозділів, в яких визначено сутність та класифікацію принципів юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку, підстави та порядок юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку, повноваження суб'єктів щодо визначення недоброчесності в професійній діяльності судді, а також проаналізовано особливості процедури притягнення судді до юридичної відповідальності за недоброчесну поведінку.

У підрозділі 2.1. *«Класифікація принципів юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку»* доведено, що своє безпосереднє закріплення принципи юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку повинні знайти у національному законодавстві. Запропонована класифікація такого роду принципів: законності, справедливості, доцільності, невідворотності юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку та обґрунтованості.

Характеризуючи зазначені принципи, зазначено, що змістовними елементами принципу законності юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку виступають принципи відсутності прогалін у законі та визначеності і єдності термінології. Принцип справедливості юридичної відповідальності має самостійне значення. Даний принцип набуває особливого значення в наш час, коли застосовуються механізми люстрації до суддівського корпусу.

Принцип доцільності виходить із загальних правових засад та полягає у відповідності цілей юридичної відповідальності конкретному заходу впливу на правопорушника. Принцип невідворотності юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку означає, що у випадку скоєння суддею такого виду правопорушення він неминуче повинен зазнати на собі заходів юридичної відповідальності. У рамках принципу невідворотності юридичної відповідальності суддівську недоторканність визначено як сукупність різноманітних захисних інструментів, які формують цілий механізм суддівських імунітетів: індемнітет, матеріально-правовий та процесуальний імунітет.

Принцип обґрунтованості юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку розуміється як усебічний, повний і об'єктивний розгляд обставин справи. Важливою гарантією обґрунтованості відповідальності виступає закріплене Конституцією України положення, відповідно до якого забороняється використання доказів, отриманих з порушенням закону.

У підрозділі 2.2. «Суб'єкти уповноважені на визначення недоброчесності в професійній діяльності судді» виокремлено наступні суб'єкти, які безпосередньо задіяні в процесі визначення недоброчесності в професійній діяльності судді: 1) Вища кваліфікаційна комісія суддів України; 2) Вища рада юстиції; 3) Тимчасова спеціальна комісія; 4) Верховний суд України; 5) Національне агентство з питань запобігання корупції; 6) Національне антикорупційне бюро України; 7) Національна рада з питань антикорупційної політики

У діяльності визначених суб'єктів встановлено ряд принципів невідповідностей чинному законодавству, зокрема: по–перше, право Вищої ради юстиції витребувати від суду копію всієї судової справи, розгляд якої не закінчено протирічить Конституції України, зокрема частинам першій, другій статті 126, частині першій статті 129 та ст. 131. По–друге, обґрунтовано доцільність у віднесенні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до структурних органів Вищої ради юстиції, що дасть можливість концентрації усіх питань щодо судочинства в Україні в одному конституційному органі. По–третє, зважаючи на те, що до повноважень Тимчасової суддівської комісії належить можливість ознайомлюватися з матеріалами судових справ, розгляд яких не закінчено, робити їх копії, проте чинними процесуальними кодексами України передбачений вичерпний перелік осіб, які мають таке право. Тобто дії щодо витребування матеріалів справ, у яких триває провадження, можуть розцінюватися як спроба вчинення впливу на суддю, посягання на його незалежність та неупередженість. Сам факт створення спеціальної комісії з перевірки суддів, яка має повноваження щодо проведення перевірок, за результатами яких звільняються судді є порушенням ст. 124 Конституції України, яка забороняє делегування функцій судів іншим органам. По–четверте, обґрунтовано думку про доцільність перегляду ролі та місця Верховного суду України як найвищої судової інстанції, доцільності чіткого визначення повноважень даного органу в процесі управління судовою системою в цілому.

У підрозділі 2.3. «Процедура притягнення судді до юридичної відповідальності за недоброчесну поведінку» доведено, що підставою юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку є порушення останнім присяги. При цьому науково обґрунтовано, що звільнення судді за порушення ним присяги є прямою підставою до порушення щодо такого судді кримінального провадження, а зняття недоторканості судді в такому випадку має відбуватися в автоматичному порядку.

Запропоновано порушення присяги суддею визначити як вчинення суддею корупційних правопорушень, відповідальність за які передбачена КК України та КУпАП України; порушення норм процесуального та матеріального права; морально–етичних засад, Конвенції про права людини.

Доведено недоцільність накладати на суддів адміністративні стягнення. Подібні дії можуть слугувати підставою подання висновку про направлення рекомендації до

Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги відповідно до п. 6 ст. 97 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Розроблено критерії доброчесності в професійній діяльності суддів та відповідні індикатори такої поведінки: 1) непричетність до порушення прав і свобод людини: посягання на життя та здоров'я людини, рейдерство, порушення права власності, порушення виборчих та екологічних прав, порушення права на справедливий суд, дискримінація та «мова ненависті», порушення права на приватність, обмеження свободи слова та права на інформацію; 2) непричетність до корупції та інших зловживань: хабарництво, суміщення суддівського мандата, зловживання із земельними ресурсами, привласнення державного чи комунального майна, їх нецільове використання, непотизм, неправомірне сприяння комерційним інтересам, зловживання статусом судді; 3) відповідність стилю життя задекларованому майновому стану: користування дорогими аксесуарами, транспортними засобами; набуття у власність дорогої нерухомості, цінних паперів; зростання коштів на рахунках, що не підкріплюється задекларованими доходами тощо.

Розділ III «Концептуальні підходи щодо вдосконалення механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку в Україні» присвячено пошуку концептуальних підходів щодо попередження корупції серед суддівського корпусу і створення реалістичної стратегії її подолання правового та організаційного удосконалення механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку.

У підрозділі 3.1. «Попередження корупції серед суддівського корпусу та створення реалістичної стратегії її подолання» обґрунтовано необхідність внесення відповідних змін до законодавства з метою попередження конфлікту інтересів в професійній діяльності судді. Зокрема в розділі обґрунтовується доцільність законодавчо заборонити обіймати посаду голови суду тій особі, в якій дружина або чоловік, а також близькі родичі (батьки, брат, сестра, діти) працюють суддею цього ж суду, коли будь-хто з них обіймає посаду голови апеляційного суду – заборону працювати суддею в судах цієї області, а відповідно до інших судів вищої ланки – суддею в Україні. Заборонити для судді брати участь у розгляді справи в апеляційному порядку, якщо він розглядав цю справу в суді першої інстанції або в касаційному порядку, а також у новому розгляді справи в касаційній інстанції в разі скасування постановленої за його участю ухвали.

На підставі проведеного опитування експертів доведено, що найбільший вплив на суддів з метою забезпечити ухвалення потрібного рішення здійснюють голови судів. Далі за інтенсивністю тиску на суддів експерти називають олігархів і людей з бізнесу, місцевих чиновників, прокурорів, посадовців з уряду та сторін у конкретних справах. Найбільш поширеними та найбільш дієвими способами вплинути на суддю під час розгляду справи є: прохання безпосереднього керівництва суду, підкуп судді та прохання впливових людей. При цьому, як виявилось, зміна влади в Україні у 2014 р. не призвела до зміни способи впливу на суддів – механізми лишилися ті самі, змінилися тільки люди, що їх використовують (див. Додаток А 3).

Обрання судді має надмірну та необґрунтовану залежність від суб'єктивних моментів, настроїв та уподобань народних депутатів України, які часом навіть розправляються з кандидатом на посаду судді політичними методами (засудження суддею їхнього політичного соратника тощо), іноді не виконують своїх формальних обов'язків при обранні судді (відмова від голосування тощо).

Доведено також, що сумнівним своєю ефективністю є формування суддівського корпусу за рахунок поповнення його з колишніх працівників міліції, прокуратури і СБУ, які звільнилися з органів через різні причини, зокрема залишили службу у зв'язку з професійною непридатністю. Вважаємо, що на законодавчому рівні мають бути встановлені відповідні обмеження. Зокрема, п. 2. ст. 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» доцільно доповнити п. 4 наступного змісту: «які звільнені з правоохоронних органів у зв'язку із професійною непридатністю, або за корупційні злочини чи правопорушення».

Встановлено, що особисті й моральні якості кандидатів на посаду судді повинні виступати окремим предметом перевірки під час складання ними кваліфікаційного іспиту, для чого слід доопрацювати ст. 70 Закону «Про судоустрій і статус суддів». З цього приводу вважаємо, що результати такої перевірки повинні стати першочерговим критерієм при проведенні Вищою кваліфікаційною комісією суддів України конкурсного добору кандидатів на зайняття вакантних посад судді. Такий підхід відповідатиме вимогам міжнародних документів, зокрема Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя (1983 р.), в якій указується, що кандидати на посаду судді повинні бути чесними та здібними особами, які мають добру підготовку з права (п. 9).

У підрозділі 3.2. «Імплементация досвіду зарубіжних країн у застосуванні механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку» обґрунтовано, що вимоги доброчесної поведінки до професійної діяльності та позаслужбової поведінки судді становлять зміст міжнародних стандартів суддівської професії. Ці стандарти містяться у міжнародно-правових актах різної юридичної сили, які ухвалені уповноваженими органами чи інституціями міжнародних універсальних (ООН) або регіональних (передусім Рада Європи, Європейський Союз) організацій, а також міжнародними професійними асоціаціями суддів. Доведено, що особливості правового регулювання доброчесної поведінки суддів на міжнародному рівні полягають в тому, що міжнародні стандарти етики та професійної поведінки судді складають систему принципів, правил та обов'язків судді, які не суперечать один одному, а тісно перетинаються та доповнюють, уточнюють, розширюють відповідні вимоги. Вони викладені як на міжнародному рівні так і на рівні субрегіональних утворень, які ухвалені в межах указаних вище міждержавних організацій, а також міжнародних професійних (суддівських) асоціацій.

Визначено, що міжнародні стандарти суддівської етики та професійної поведінки, з одного боку, містять рекомендації, які прямо адресуються суддям та мають дотримуватися ними через повагу до суддівської професії, з другого – накладають обов'язки на державу щодо їх інкорпорації у національну правову систему, зокрема, впровадження у національне законодавство, систему спеціальної

підготовки суддів та підвищення їх кваліфікації, що в більшості будуть сприяти дотримання доброчесності в діяльності судочинства.

Досліджуючи міжнародну практику щодо особливості відповідальності суддів за недоброчесну поведінку, відмічено, що не зважаючи на ряд рекомендацій, характерних саме для люстрації як спеціальної екстраординарної процедури відповідальності судді, які були вироблено нею, більшість таких рекомендацій стосуються лише люстрації в рамках очищення від комуністичного режиму.

Тому сьогодні надзвичайно важливими є опора на міжнародний досвід та максимально широка співпраця з громадськістю, адже люстрація є не тільки однією з ключових вимог «Майдану», а й найбільш достойним завершенням подій, що відбулися останніми місяцями. Люстрація є також надзвичайним механізмом, який здатний запустити інші реформи в нашій країні.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі, виходячи із пріоритетів національної судової реформи та базових засад міжнародних стандартів незалежності судової гілки влади, теоретично узагальнено і запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання, яке полягає у виробленні сучасних наукових підходів до опрацювання теоретичних засад та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку. Реалізовані в процесі дослідження мета і завдання роботи дозволяють зробити такі основні висновки:

1. Всебічний аналіз гносеологічних підходів до інституту відповідальності судді за недоброчесну поведінку дав змогу розглядати даний інститут у трьох основних аспектах: філософському, соціальному та правовому. У філософському трактуванні інститут відповідальності судді за недоброчесну поведінку виступає певним механізмом мотивації формування моделі доброчесної поведінки, категорію відповідальності за джерелами виникнення і часом первісного формування, яке наповнене моральним змістом. В соціальному аспекті відповідальність судді за недоброчесну поведінку – це морально-правовий стан, який породжує потребу сумлінного застосування прав і виконання покладених на нього законом обов'язків зі здійснення правосуддя (позитивний аспект), а також необхідність додаткового правового обтяження у разі судової або професійної помилки (негативний, або ретроспективний, аспект відповідальності). Правовий аспект дослідження даного явища детермінується через юридичну відповідальність судді за недоброчесну поведінку як об'єктивну морально-правову категорію, що відображає соціальний характер діяльності судді на підставі нормативних вимог, детермінованих моральними, юридичними, професійними і позасудовими нормами взаємодії та пов'язані з необхідністю додаткового правового його обтяження у разі судової або моральної помилки.

2. Дослідження доктринальних засад доброчесності дало змогу визначити основні риси доброчесної поведінки у сфері професійної діяльності судді, до яких можна віднести: професійну честь; гідність; справедливість; тактовність; професійний обов'язок.

Доведено, що основними категоріями доброчесної професійної діяльності судді є: професійна моральна свідомість; моральна самосвідомість; моральна норма; моральні принципи; моральна діяльність, вчинки; морально-професійні відносини; моральна культура.

3. На основі правової характеристики доброчесності в діяльності судді, в першу чергу норм Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» та Кодексу суддівської етики доброчесність в діяльності судді розглянута як необхідна морально-правова складова соціальної діяльності судді, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на дотримуванні етичних принципів і правил поведінки судді, шанобливого відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх професійних обов'язків та розпорядженні державними ресурсами.

4. Аналіз наукових джерел, звітів громадських організацій, результатів соціологічних досліджень щодо основних корупційних ризиків в діяльності суддів зумовлюють необхідність реалізації таких першочергових завдань: а) удосконалення процедури добору кандидатів на посади суддів; б) визначення чіткої процедури перевірки наданих кандидатом даних щодо відповідності встановленим правовим вимогам; в) запровадження проведення конкурсу під час добору серед кандидатів на посади професійних суддів із забезпеченням його прозорості; г) забезпечення можливості здійснення громадянами впливу на формування корпусу суддів; д) проведення реформування оплати праці суддів; ж) розширення гарантій забезпечення незалежності суддів; з) розроблення єдиної процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційних діянь або інших правопорушень, пов'язаних з корупцією; і) передбачення у відповідних законодавчих актах такої підстави звільнення судді або притягнення його до дисциплінарної відповідальності, як вчинення ним корупційного діяння або іншого правопорушення, пов'язаного з корупцією; е) запровадження декларування доходів, майна і видатків суддями та членами їх сімей, розв'язання проблем здійснення прав власника, зокрема щодо нерухомого майна, участі у підприємницькій діяльності через підставних осіб, отримання подарунків, нагород.

5. Класифіковано принципи юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку, серед яких виокремлено принципи законності, справедливості, доцільності, невідворотності юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку, обґрунтованості. Охарактеризовані нами принципи слугують певними орієнтирами для визначення підстав до юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку.

6. На підставі аналізу чинного законодавства виділено наступні суб'єкти, які безпосередньо задіяні в процесі визначення недоброчесності в професійній діяльності судді: а) Вища кваліфікаційна комісія суддів України; б) Вища рада юстиції; в) Тимчасова спеціальна комісія; г) Верховний суд України; д) Національне агентство з питань запобігання корупції; ж) Національне антикорупційне бюро України; з) Національна рада з питань антикорупційної політики.

Аналіз законодавчих засад функціонування вказаних органів дав змогу нам з'ясувати ряд принципових суперечностей та неточностей, зокрема: а) право Вищої

ради юстиції та Тимчасової спеціальної комісії щодо витребування від суду копії всієї судової справи, розгляд якої не закінчено суперечить частинам першій, другій статті 126, частині першій статті 129 Конституції України; б) недоцільність створення додаткового спеціального органу для здійснення перевірки суддів, зокрема Тимчасової спеціальної комісії; в) у Законі України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», не наведено жодного заходу Тимчасової спеціальної комісії, який би був спрямований на викриття саме корупціонерів серед суддів; г) відсутність законодавчо закріпленого права за Вищою радою юстиції скасування висновку Тимчасової спеціальної комісії у випадку доведення його помилковості чи неправомірності; д) факт створення спеціальної комісії з перевірки суддів, яка має повноваження щодо проведення перевірок, за результатами яких звільняються судді є порушенням ст. 124 Конституції України, яка забороняє делегування функцій судів іншим органам; ж) недоцільність функціонування декількох органів з протидії корупції, зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України, Національної ради з питань антикорупційної політики; з) нівельовано роль та місце Верховного суду України як найвищої судової інстанції.

7. У рамках дослідження процедури притягнення судді до юридичної відповідальності за недоброчесну поведінку доведено, що підставою юридичної відповідальності судді за недоброчесну поведінку є порушення останнім присяги. При цьому обґрунтована позиція, що звільнення судді за порушення ним присяги є прямою підставою до порушення щодо такого судді кримінального провадження. Запропоновано до статті 92 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» поряд із дисциплінарним проступком додати чотири самостійні підстави дисциплінарної відповідальності, а саме: порушення присяги; вчинення дисциплінарного проступку; систематичні професійні помилки; діяльність, що підпадає під посадові обмеження і заборони.

8. На основі аналізу міжнародних документів обґрунтовано думку про відмову від адміністративної відповідальності суддів. Найприйнятнішим видається застосування до суддів за вчинення адміністративного правопорушення заходів відповідальності по лінії кваліфікаційних колегій, що є по суті дисциплінарною відповідальністю. Тим паче, що чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» визначив досить широкий спектр можливих дисциплінарних стягнень.

9. Встановлено, що метою законодавчого регулювання дисциплінарної відповідальності суддів є збалансоване дотримання принципів невідворотності відповідальності суддів за певними, чітко передбаченими підставами й гарантування їхньої незалежності, самостійності й недоторканності. Дисциплінарна відповідальність суддів, забезпечуючи моральне право судді здійснювати правосуддя, має запобігати проступкам та сприяти очищенню судової гілки влади від тих, хто ганьбить високе звання судді. Держава і суспільство, надаючи конкретній посадовій особі певних охоронюваних прав, що вимагають від неї відповідних професійних і моральних якостей, в разі порушення можуть і повинні позбавити її вказаних прав.

10. Розроблено критерії доброчесності в професійній діяльності суддів: а) непричетність до порушення прав і свобод людини; б) непричетність до корупції та інших зловживань; в) відповідність стилю життя задекларованому майновому стану.

11. Доведено необхідність на законодавчому рівні регламентувати обґрунтоване та справедливе притягнення суддів до юридичної відповідальності за вчинення корупційних дій, зокрема: а) визначення підстав відповідальності, тобто кола корупційних дій, суб'єктами яких можуть бути судді. Потрібно окреслити в Законі України «Про запобігання корупції» окремі види корупційних дій, які властиві саме для сфери судової влади; б) утвердження єдиної процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності за корупційні дії; в) внесення до Кримінально–процесуального кодексу окремого розділу з описом процедури притягнення до кримінальної відповідальності суддів.

12. Запропоновано у Законі України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» передбачити норму, згідно з якою, за наполяганням певної кількості голосів від складу Тимчасової спеціальної комісії або за бажанням суб'єкта перевірки, може бути застосований поліграф (детектор брехні). Результати перевірки свідчень суб'єкта перевірки на поліграфі долучаються до його персональної справи. Відмова суб'єкта перевірки пройти процедуру на поліграфі може бути розцінена як потенційна вина.

13. Визначено, що попередження та створення реалістичної стратегії подолання корупції безпосередньо в суддівському корпусі першочерговим повинна: – на законодавчому рівні: а) передбачити прийняття законопроекту, в якому визначити принципи кадрової роботи; б) процедуру підбору суддів і вимоги до кандидатів на цю посаду; в) окреслити поняття «стаж роботи у галузі права» та коло недуг (психічних і фізичних), які перешкоджають обіймати цю посаду; г) визначити положення про недопущення до здійснення правосуддя осіб, які мають судимість, за винятком реабілітованих; д) закріпити обов'язковість щодо підготовки в спеціалізованому навчальному закладі для суддів; ж) регламентувати процедуру перевірки наданих кандидатом даних про встановлені правові вимоги та складання кваліфікаційного іспиту; з) узаконити обов'язкове введення до кваліфікаційної атестації психологічних тестів стосовно кандидатів на посаду суддів, а також фахівців суддів України; і) схвалити Концепцію кадрової політики стосовно професійних суддів України, де мають бути визначені головні завдання і шляхи вдосконалення роботи із суддівськими кадрами; е) опрацювати Комплексну державну програму навчання професійних суддів України, метою якої є вирішення таких завдань, як: здобуття, поглиблення і постійне вдосконалення суддями професійних знань, умінь і навичок; допомога у професійній самореалізації судді; інтелектуальний розвиток особистості судді; здобуття суддями необхідної кваліфікації або спеціалізації на базі спеціального навчання та досвіду практичної роботи; – на підзаконному рівні необхідним вбачається розробка та впровадження: а) інструкції про порядок визначення стажу роботи у правовій галузі; б) положення про порядок проведення кваліфікаційної атестації кандидатів на посади суддів.

14. На основі аналізу досвіду зарубіжних країн в застосуванні механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку, а також вітчизняного досвіду правового регулювання процесу очищення судової влади запропоновано наступне: а) люстрація повинна стосуватись лише тих позицій, які дійсно можуть представляти серйозну загрозу правам людини або демократії, при цьому вважаємо, що такий список позицій, які підлягають люстрації, має бути уточнений на законодавчому рівні; б) вина судді повинна бути доведена у кожному окремому випадку. На наше переконання суддя не може вважатися винним лише на підставі приналежності до категорії тих суддів, які працювали в той чи інший період. Виходячи із зазначеного критерії люстрації мають бути переглянуті та уточнені; в) люстрація суддів має регулюватись лише однією частиною законодавства, а не тими частинами, що його перекривають. Вона має проводитись у повній відповідності до конституційних положень, які гарантують незалежність суддів. Лише Вища рада юстиції має відповідати за звільнення суддів; г) інформація про суддю, який став суб'єктом люстраційних заходів, має публікуватись після остаточного рішення суду, а не на етапі висунення підозри у вчиненні злочину; д) будь – яка процедура оцінки роботи судді не має використовуватись як засіб для люстрації. Зокрема, зобов'язання всіх суддів України проходити тести та перевірку є несумісним з жодними прийнятими в Європі та по всьому світу визнаними процедурами оцінки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Федорович В.І. Концептуальні підходи до визначення доброчесності в діяльності судді / В.І. Федорович // Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету, № 3, 2015. – С.179 – 182.
2. Федорович В.І. Загальнотеоретичні підходи до визначення недоброчесної поведінки судді в системі загальнодержавних заходів протидії корупції / В.І. Федорович // Jurnalul juridic national: teorie și practică, № 3 (13), 2015. – С. 14 – 17.
3. Федорович В.І. Обґрунтування морально – етичної складової в системі відповідальності судді за недоброчесну поведінку / В.І. Федорович // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія: «Юридичні науки». – Випуск 3. – Том 3, 2015. – С. 170 – 173.
4. Федорович В.І. Суб'єкти уповноважені на визначення недоброчесності в професійній діяльності судді / В.І. Федорович // Наукові записки ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права». – № 13. – 2015. – С.189 – 195.
5. Федорович В.І. Імплементация досвіду зарубіжних країн у застосуванні механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку / В.І. Федорович // Наукові записки ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права». – № 14. – 2015. – С.156 – 161.

1. Федорович В.І. Попередження корупції серед суддівського корпусу та створення реалістичної стратегії її подолання / В.І. Федорович // Стратегії політики безпеки у XXI столітті: Тези XII міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 23 – 25 жовтня 2013 року. – Львів, 2013. – С. 111– 114.

2. Федорович В.І. Добросна поведінка в діяльності суддів як необхідна складова судочинства / В.І. Федорович // Безпека, екстремізм, тероризм: Матеріали міжнародної науково – практичної конференції, м. Львів, 24–25 квітня 2015 року. – Львів, 2015. – С. 81 – 84.

3. Федорович В.І. Узагальнення сутності виокремлення суб'єктів щодо визначення недобросності в професійній діяльності судді / В.І. Федорович // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги: Матеріали міжнародної науково – практичної конференції, м. Запоріжжя, 24 – 25 липня 2015 року. – Львів, 2015. – С. 98 –102.

АНОТАЦІЯ

Федорович В.І. Теоретичне обґрунтування механізму відповідальності судді за недобросну поведінку. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10. – судоустрій; прокуратура та адвокатура. – Приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права», Львів, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних засад обґрунтування механізму відповідальності судді за недобросну поведінку.

У роботі теоретично узагальнено і запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання, яке полягає у виробленні нового наукового підходу до опрацювання теоретичних засад та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму відповідальності судді за недобросну поведінку, виходячи із пріоритетів національної судової реформи та базових засад міжнародних стандартів незалежності судової гілки влади.

Особлива увага в роботі присвячена аналізу норм права, які передбачають відповідальність судді за недобросну поведінку, а також дослідженню особливості діяльності суб'єктів уповноважених на визначення недобросності в поведінці судді як суб'єкта реалізації судової влади та основного інституту судової влади.

У рамках дослідження процедури притягнення судді до відповідальності за недобросну поведінку доведено, що підставою юридичної відповідальності судді за недобросну поведінку є порушення останнім присяги. Розроблено критерії добросності в професійній діяльності суддів та відповідні індикатори такої поведінки.

Провідне місце в роботі, на підставі концептуальних напрямів імплементації досвіду зарубіжних країн щодо застосування механізму відповідальності судді за недобросну поведінку, належить визначенню пріоритетних засад попередження корупції серед суддівського корпусу та створення реалістичної стратегії її

подолання.

Ключові слова: судова влада, недобросовісна поведінка, добросовісність судової влади, судово–правова реформа, суддя, суд, судова система, люстрація суддів, корупція.

АННОТАЦІЯ

Федорович В.И. Теоретическое обоснование механизма ответственности судьи за недобросовестное поведение. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.10. – судоустройство; прокуратура и адвокатура. – Частное высшее учебное заведение «Львовский университет бизнеса и права», Львов, 2015.

Диссертация посвящена исследованию теоретических основ обоснования механизма ответственности судьи за недобросовестное поведение.

В работе дано теоретическое обобщение и предложено новое решение актуальной научной задачи, которая заключается в выработке нового научного подхода к разработке теоретических основ и предоставлении практических рекомендаций по совершенствованию механизма ответственности судьи за недобросовестное поведение, исходя из приоритетов национальной судебной реформы и базовых принципов международных стандартов независимости судебной ветви власти.

Юридическую ответственность судьи за недобросовестное поведение определено как объективную морально–правовую категорию, отражающую социальный характер деятельности судьи на основании нормативных требований, детерминированных нравственными, юридическими, профессиональными и внесудебными нормами взаимодействия и связанные с необходимостью дополнительного правового его обременения в случае судебной или морального ошибки.

Особое внимание в работе посвящено анализу норм права, предусматривающих ответственность судьи за недобросовестное поведение, а также исследованию особенностей деятельности субъектов, уполномоченных на определение недобросовестности в поведении судьи как субъекта реализации судебной власти и основного института судебной власти.

В работе усовершенствованы теоретические подходы к определению основных черт добросовестного поведения в сфере профессиональной деятельности судьи, среди которых выделены: профессиональная честь; достоинство; справедливость; тактичность; профессиональный долг. Разработана классификация категорий добросовестной профессиональной деятельности судьи, в рамках которой выделено профессиональное нравственное сознание; моральное самосознание; нравственную норму; моральные принципы; нравственную деятельность, поступки.

В рамках исследования процедуры привлечения судьи к ответственности за недобросовестное поведение доказано, что основанием юридической ответственности судьи за недобросовестное поведение является нарушение последним присяги. Разработаны критерии добросовестности в профессиональной деятельности судей и соответствующие индикаторы такого поведения.

Ведущее место в работе, на основании концептуальных направлений имплементации опыта зарубежных стран по применению механизма ответственности судьи за недобросовестное поведение, принадлежит определению приоритетных основ предупреждения коррупции среди судейского корпуса и создания реалистичной стратегии ее преодоления.

В работе обоснованы предложения по совершенствованию процедуры люстрации судей в рамках реализации положений Закона Украины «О восстановлении доверия к судебной власти в Украине», а также предложения к Конституции Украины, Законам Украины «О судоустройстве и статусе судей», «О высшем совете юстиции», «О восстановлении доверия к судебной власти в Украине» в части совершенствования механизма ответственности судьи за недобросовестное поведение

Ключевые слова: судебная власть, недобросовестное поведение, добросовестность судебной власти, судебно-правовая реформа, судья, суд, судебная система, люстрация судей, коррупция.

ANNOTATION

Fedorovych V. I. Theoretical study of the mechanism of a judge's responsibility for unfair behavior. – On the right of manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of sciences on specialty 12.00.10 – judiciary, prosecutors and lawyers. – Private higher education institution «Lviv University of Business and Law», Lviv, 2015.

This dissertation is focused on the investigation of theoretical foundations of grounding of the mechanism of a judge's responsibility for unfair behavior.

The paper proposed theoretical generalization and new solution of actual scientific task. It lays in developing a new scientific approach to the study of theoretical principles and providing practical recommendations for improving the mechanism of responsibility of judges for unfair behavior. It takes into account national priorities of judicial reform and the basic principles of international standards of independence of the judiciary.

Particular attention is devoted to the analysis of the law which presumes judges' responsibility for unfair behavior. There are also investigated the peculiarities of subjects functioning authorized to determine the unfair judge's behavior as subjects of the judiciary realization and the basic institution of the judiciary.

The procedure of bringing judges to responsibility for unfair behavior is investigated. It is proved that violation of oath by a judge is the reason for his legal responsibility for unfair behavior. There are developed the criteria of righteousness in the professional activity of judges and relevant indicators of such behavior.

The leading role in the work, based on conceptual directions of the implementation of experience of foreign countries concerning the use the mechanism of responsibility of judges for unfair behavior, belongs to determining the priority principles of prevention of corruption among the judiciary and creating a realistic strategy to overcome it.

Keywords: judiciary, unfair behavior, righteousness of the judiciary, judicial reform, judge, court, judicial system, judges' lustration, corruption.